

Коцун Лариса Олександрівна
Кузьмішина Ірина Іванівна
Коцун Борис Борисович

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
43025, Луцьк, просп. Волі, 13; kocun.larisa@rambler.ru

РОЛЬ КУЛЬТУРФІТОЦЕНОЗІВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ЗБЕРЕЖЕННІ РАРИТЕТНИХ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН

Kotsun L.O., Kuzmishyna I.I., Kotsun B.B. Role of Volyn region culturephytocoenosis in the preservation of rare woody plants. In the aim to preserve the phytobiota diversity of artificial environmental objects and valuable centers of cultivated dendroflora of Volyn region the importance of rarity dendrobiotic variety is established. Data of 25 species of woody plants with different protection status from cultivated dendroflora objects is obtained. The dendro-sozological monitoring necessity is shown.

В спектрі збереження фітобіоти на міжнародному, національному та регіональному рівнях актуальним є інвентаризація раритетного дендробіотичного різноманіття, яке культивується поза природним середовищем (*ex situ*) в штучно створених природоохоронних об'єктах [1]. В Глобальній стратегії [2] наголошується на важливості в реалізації збереження фіторізноманіття в системі *ex situ*.

Для Волинської області характерна широка мережа культурфітоценозів з природоохоронним статусом: ботанічний сад «Волинь», старовинні садибні парки, з яких 6 – пам'ятки місцевого (Макаревичівський, Горохівський, Літинський, «Садиба Липинського», Берестечківський, Любешівський), 1 – загальнодержавного значення («Здоров'я»), сучасні парки пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення (лісопарк Першотравневий) та загальнодержавного значення (дендропарк «Байрак», лісопарк «Дубечно»). Крім того, в 50-х роках минулого сторіччя, в період планомірного озеленення території області були закладені парки відпочинку, дендрарії біля лісництв, шкіл, в яких нині зростає значна кількість раритетних дендроекзотів. Це парк культури та відпочинку імені Лесі Українки міста Луцька, парк 900-річчя міста Луцька, дендрарії Звірівського, Горохівського, Губинського лісництв, Затурцівської, Павловичівської шкіл, Волинського обласного ліцею Волинської обласної ради тощо. Загалом, за проведеною у 2000-2015 роках інвентаризацією в об'єктах культивованої дендрофлори Волинської області зростає 338 видів та 14 гібридів деревних рослин. Серед них значна кількість дендросозоекзотів, які включені в Червоний список Міжнародного союзу охорони природи (ЧС МСОП, версія 2009), Європейського Червоного списку (ЄЧС, 1992), до Червоної книги України (ЧКУ, 2009), до списку регіонально рідкісних видів рослин Волинської області (затверджений рішенням обласної ради у 2009 році).

У об'єктах культивованої дендрофлори Волинської області нами виявлено 16 раритетних видів деревних рослин, які внесені до ЧС МСОП. Це *Ginkgo biloba* L. (ботанічний сад «Волинь»), *Chamaecyparis pisifera* Sieb. Et Zucc. (дендропарк «Байрак», дендрарії Горохівського лісництва та Шацького лісового коледжу), *Chamaecyparis lausoniana* (Andr.) Parl. (дендрарії Волинського обласного ліцею Волинської обласної ради), *Larix decidua* Mill. (Берестечківський, Олицький, Літинський, Горохівський, Першотравневий парки, дендропарк «Байрак», дендрарії Губинського лісництва), *Pseudotsuga menziesii* (Mird.) Franco (дендрарії Губинського лісництва), *Pinus strobes* L. (дендропарк «Байрак»), *Pinus ponderosa* Dougl. (лісопарк «Дубечно»), *Thuja dolabrata* (L. f.) Sieb. Et Zucc. (дендрарії Затурцівської ЗОШ), *Thuja occidentalis* L. (лісопарк «Дубечно», парк 900-річчя м. Луцька, дендропарк «Байрак», Першотравневий парк), *Platyclusus orientalis* (L.) Franco. (парк 900-річчя м. Луцька, парк культури та відпочинку ім. Лесі Українки, Горохівський парк, дендрарії Шацького лісового коледжу), *Picea pungens* Engelm. (дендропарк «Байрак», меморіальний комплекс міста Луцька, дендрарії Звірівського лісництва), *Picea glauca* (Moench.) Voss. (дендропарк «Байрак», парк культури та відпочинку ім. Лесі Українки міста Луцька), *Juniperus virginiana* L. (парк 900-річчя м. Луцька), *Aralia mandshurica* Rupr. Et Maxim. (ботанічний сад «Волинь»), *Pterocarya pterocarpa* (Michx.) Kunth. (ботанічний сад «Волинь»), *Cercis canadensis* L. (дендрарії Горохівського лісництва); до Європейського Червоного Списку належить *Forsythia europaea* Degen et Bald. (меморіальний комплекс міста Луцька, дендропарк «Байрак», парк культури та відпочинку ім. Лесі Українки міста Луцька, дендрарії Шацького лісового коледжу).

Зі списку Червоної книги України в культурфітоценозах Волинської області охороняються *Taxus baccata* L. (дендрарії Горохівського лісництва, меморіальний комплекс міста Луцька, лісопарк «Дубечно»), *Euonymus nana* M. Vieb. (дендрарії Волинського обласного ліцею Волинської обласної ради), *Staphylea pinnata* L. (дендрарії Волинського обласного ліцею), *Syringa josikaea* J.J. acq. ex Rchb. (меморіальний комплекс міста Луцька, дендропарк «Байрак», дендрарії Шацького лісового коледжу), *Sorbus torminalis* (L.) Grantz (дендрарії Звірівського лісництва та Шацького лісового коледжу, Берестечківський парк), *Larix polonica* Racib. (лісопарк «Дубечно»).

Серед дендросозоекзотів, що охороняються на регіональному рівні, нами виявлено *Alnus incana* (L.) Moench (дендрарії Горохівського лісництва), *Hedera helix* L. (дендропарк «Дубечно»). Означені види деревних рослин в умовах культури засвідчили свою толерантність, відзначаються добрими ростовими показниками, цвітуть та плодоносять.

Таким чином, вирощування в колекціях ботанічного саду, парків, дендраріїв раритетних дендроекзотів та їх широке введення в озеленення населених пунктів Волинської області сприятиме їх збереженню, поширенню, слугує базою для отримання посадкового матеріалу власної репродукції, вносить різноманітність у зелені насадження і має пізнавальне значення для населення. Результати дослідження можуть бути використані при складанні кадастрів рослинного світу певної території.

Список використаних джерел

1. Попович С.Ю. Раритетне дендрорізноманіття: проблема охорони / С.Ю. Попович, О.М. Корінько // Матеріали міжнародної наукової конференції, 11-15 жовтня, 2010. – Київ. – С.41-46.

2. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. – К. : Вид.во Мінекобезпеки України, 1998. – 52 с.